A GYÁSZ TENGERE

Színpadi játék Federico García Lorca
Bernarda Alba háza című drámájából

Szereplők

BERNARDA *(60 éves)*
MARÍA JOSEFA *Bernarda anyja (80 éves)*
ANGUSTIAS *Bernarda lánya (39 éves)*
MAGDALENA *Bernarda lánya (30 éves)*
AMELIA *Bernarda lánya (27 éves)*
MARTIRIO *Bernarda lánya (24 éves)*
ADELA *Bernarda lánya (20 éves)*
PONCIA *szolgáló (60 éves)*
SZOLGÁLÓ *(50 éves)*
KÉT KISFIÚ *(10-12 évesek)*

Bemutatta a

1993-ban

1. RÉSZ

A játékteret kör alakban veszik körül a nézőtéri székek. A nézők karéján belül 12 szék körben. Ebből 9 a szereplők helye, 3 szék a járást jelöli ki a következőképpen: három széket szorosan egymás mellé állítunk, majd a középsőt kifordítjuk oldalra. Ez a járás a kapu szerepét tölti be. A kör alakú játéktéren két szék van felfordítva, mellettük egy kis sámli.

A darab kezdetén a szereplők székein ül már Poncia, María Josefa és a Szolgáló. A többiek a nézőtér karéján kívül helyezkednek el, ők még a temetésen vannak.

Amíg a nézők gyülekeznek, egy metronóm hangja hallatszik.

Amikor a nézőtér elcsendesedik, a nyitott kapuban egy tízéves forma kisfiú jelenik meg. Óvatosan körülkémlel, aztán kiint a másik kisfiúnak. Óvatosan lépkedve, tátott szájjal vizslatják a házat. A kör túlsó oldalán már mindegyik hátrafelé lépked. Egymásnak ütköznek. Egy pillanatig ijedten néznek egymásra, aztán elnevetik magukat. Egyikük ingerkedve öklözni kezdi a másikat. Az nem hagyja magát, s összeakaszkodik az öklöző fiúval. Birkózni kezdenek. Előbb csak halkan kacagnak, majd egyre jobban belemelegednek, a földre huppannak, s egyre hangosabban nevetnek. Önfeledten folyik a birkózás.

MARÍA JOSEFA *(Üvöltve a szobájából.)* Bernarda!

A metronóm hangja hirtelen megszakad. A két fiú villámgyorsan szétbontakozik, és riadtan néz egymásra. Ijedten kémlelnek körül.

MARÍA JOSEFA *(Üvöltve a szobájából.)* Bernarda! Engedj ki!

A kisfiúk egymásra néznek, és kiszaladnak a kapun.

MARÍA JOSEFA *(ordítva)* Bernardaaa! Bernardaaaa!

PONCIA *(Zsörtölődve bejön.)* A vénasszony! *(Kifelé María Josefának.)* Jön már! *(magának)* Bernarda! Micsoda asszony! *(Elkezdi rendbe rakni a szobát.)* Zsarnoka mindenkinek, aki körülötte él. Szegény urának már jó: kipihenheti magát a temetőben. Harminc éve

mosom a lepedőit, harminc éve eszem, ami az asztaláról megmaradt. Nincs titkunk egymás előtt, de azért az istennyila ott csapjon bele, ahol van! Ha egyszer torkig leszek, kettőnkre zárom az ajtót, és egy álló esztendeig köpködök az arcába: „Egy köpés ezért, Bernarda! Egyet meg azért, ezt meg amazért, meg a másikért, mindenért!" Persze, azért nem irigylem az életét. Öt felnőtt lánya maradt, öt csúnya lánya ... Angustias még az első férjétől való, pénze is van. De a többiek?

Bernarda a kapu felől jön a lányaival. Már messziről hallatszik a hangja.

BERNARDA Poncia! Poncia! Kiszellőztettétek a házat? Iszonyú a hőség! Magdalena el is ájult a temetésen.

PONCIA *(Részvevően eléje siet.)* Tán gutaütést kapott?

BERNARDA Meglehet. Ültessétek le. Hozz nekem is egy széket!

PONCIA *(A ruhája ujjával letörli a széket.)* Ülj le, Bernarda. Sokan voltak a szertartáson?

BERNARDA Ott volt a falu apraja, nagyja. Most egy álló hétig majd rajtunk köszörülik a nyelvüket: milyen ruha volt rajtam, eléggé megkönnyeztem-e a férjemet, mennyi pénzt adtam a papnak. Eh!

PONCIA *(óvatosan)* És ... Pepe el Romano is ott volt a férfiak között ... a gyászmenetben?

ANGUSTIAS *(gyorsan)* Igen, ott volt ...

BERNARDA *(letorkolva)* Az anyja volt ott. Angustias Pepe anyját látta. Pepét sem ő nem látta, sem én.

Angustias kissé durcásan elfordul, és kimegy a kapuhoz.

BERNARDA *(Adelához)* Lányom, adj egy legyezőt!

ADELA *(Színes legyezőt ad át.)* Tessék, anyám.

BERNARDA *(Földhöz vágja.)* Ilyen legyezőt adsz egy özvegynek? Feketét adj, és tiszteld apád gyászát!

MARTIRIO Tessék, itt az enyém.

BERNARDA És te?...

MARTIRIO Nekem nincs melegem.

BERNARDA Pedig csak keress másikat, mert szükséged lesz rá. Nyolc évig tart a gyász, s addig ebbe a házba szellő se fújhat be az utcáról. Úgy kell majd élnünk, mintha befalaztunk volna ajtót, ablakot! Addig majd a kelengyéteket varrjátok. Magdaléna meg majd kihímezi.

MAGDALENA Egyre megy az már.

ADELA *(élesen)* Ha nem tetszik, ne hímezd! Csakhogy a tied annál szebb legyen.

MAGDALENA Nem hímezem sem a magamét, sem a másét. Úgysem megyek férjhez, jól tudom. Inkább elmennék zsákot hordani egy malomba, mint naphosszat ülni ebben a sötét szobában!

BERNARDA Asszonynak, lánynak ez a sora.

MAGDALENA Meg is verte őket az Isten!...

BERNARDA Itt az történik, amit én parancsolok! Már nem szaladhatsz az apádhoz panaszkodni.

Adela kimegy a kapuhoz.

MARÍA JOSEFA Bernardaaa!... Engedj ki!...

SZOLGÁLÓ *(bejön)* Már alig bírom tartani! Anyád a nyolcvanat tapossa, de olyan erős, mint a tölgy.

BERNARDA Engedd ki az udvarra, hadd szívjon egy kis friss levegőt!

SZOLGÁLÓ A ládikából kiszedte a gyűrűit meg a fülbevalóját, és azt hajtogatja, hogy férjhez akar menni.

A lányok nevetnek.

BERNARDA Eredj vele, de ne ereszd a kút közelébe.

SZOLGÁLÓ Nem kell azt félteni, nem ugrik bele.

BERNARDA Nem azért... Hanem mert odalátnak a szomszédból.

A szolgáló kimegy.

MARTIRIO Mi is menjünk, öltözzünk át.

BERNARDA Mehettek. *(Bejön Adela.)* Angustias hol van?

ADELA Úgy láttam a kapurácsnál leskelődik. Most mentek el a férfiak.

BERNARDA És te mit kerestél a kapunál?

ADELA Csak kimentem megnézni, tojtak-e a tyúkok.

BERNARDA *(elgondolkozva)* De hiszen a férfiak már rég elmentek...

ADELA *(célzatosan)* Páran azért még ott ácsorogtak a kapu előtt.

BERNARDA *(dühösen)* Angustias! Angustias!

ANGUSTIAS *(Belép, becsukja maga után a kaput.)* Tessék, anyám!

BERNARDA Leskelődtél? Kit lestél?

ANGUSTIAS Senkit.

BERNARDA Módos lány létedre így akarsz legényt fogni? Illik ez? Még ki sem hűlt az apád sírja?! Felelj! Ki után leskelődtél?

Szünet.

ANGUSTIAS Én...
BERNARDA Te!
ANGUSTIAS Senki után!...
BERNARDA *(Előrelép és meg akarja ütni.)* A kis ájtatos! A mézesmázos!
PONCIA *(Odaszalad, lefogja.)* Bernarda, az Istenért!
ANGUSTIAS *(sír)*
BERNARDA Ki innét, mind!
A lányok kimennek.
PONCIA Ha megtette, megtette, nem tudta, hogy rosszat cselekszik. Bár... amit a férfiak beszéltek, az nem lány fülének való.
BERNARDA Hogyan? Te is hallottad? És miről beszéltek?
PONCIA Egy falubeli asszonyról, akit az éjjel a férfiak fölvittek az olajfák ligetébe.
BERNARDA És ő?
PONCIA Nem is ellenkezett. Azt beszélik, a melle kibuggyant a ruhájából, s az egyik férfi úgy ölelte át, mintha csak gitározna rajta. Iszonyú.
BERNARDA És aztán mi történt?
PONCIA Aminek történnie kellett. Pirkadatkor hozták haza. De... beszéltek sok egyebet is.
BERNARDA *(Kissé félve körülnéz.)* Mondd csak, mit?...
PONCIA Elmondani is röstellem.
BERNARDA S a lányom végighallgatta?
PONCIA Végig.
BERNARDA Hjaj, mennyi szenvedésbe és küszködésbe kerül, amíg az ember tisztességben fölneveli őket, s vigyáz rájuk, hogy ne kerüljenek ők is az olajfák ligetébe.
PONCIA Ne feledd, hogy a lányaid már eladósorban vannak. Csodálom, hogy csak ennyi bajod van velük. Angustias már jóval túl van a harmincon.
BERNARDA Kereken harminckilenc.
PONCIA Mondom, ugye. És még sose volt udvarlója.
BERNARDA Udvarlója még egyiknek se volt, és nem is kell, hogy legyen! Jól megvannak anélkül is!
PONCIA Nem sértő szándékkal mondtam.
BERNARDA Száz mérföld körzetben sem akad hozzájuk illő férfi!
PONCIA Más faluba kéne menned velük.
BERNARDA Még mit nem! A piacra?

PONCIA Azt nem, Bernarda, csak a változatosság miatt... Igaz, másutt meg ők a szegényebbek.

BERNARDA Ne locsogj már annyit azzal a fullánkos nyelveddel!

PONCIA Veled beszélni sem lehet. Bizalmasod vagyok, vagy sem?

BERNARDA A szolgálóm vagy, és megfizetlek. Semmi több!

SZOLGÁLÓ *(belép)* Don Arturo van itt, az örökség felosztása miatt.

BERNARDA Gyerünk. *(A Szolgálóhoz.)* Te máris meszelheted az udvart. *(Ponciához)* Te meg rakd a ládába a megboldogult ruháit.

PONCIA Egyet-mást el is ajándékozhatnánk...

BERNARDA Semmit! Egy gombot se! Még a kendőt se, amivel az arcát letakartuk!

Lassan kimegy, de még visszanéz a szolgálókra. Azok is kimennek. Amelia és Martirio jön be.

AMELIA Bevetted az orvosságot?

MARTIRIO Nem sokat érek vele.

AMELIA Azért csak jó lenne, ha bevennéd. Mióta az új orvos jár hozzánk, mintha kicsit jobb kedvű volnál.

MARTIRIO Mindig egyformán vagyok.

AMELIA Észrevetted? Roseta nem volt ott a gyászmisén.

MARTIRIO Előre tudtam. A vőlegénye még a kapu küszöbéig sem engedi.

AMELIA Ki tudja, mi jobb, ha van vőlegény, vagy ha nincs?

MARTIRIO Inkább sose lássunk férfit. Gyerekkorom óta rettegek tőlük. Gyakran elnéztem, hogy fogták be az ökröket az udvaron. Mindig attól féltem, hogyha egyszer megnövök, valamelyikük hirtelen derékon kap. Isten gyengének és csúnyának teremtett, és így távol tartotta tőlem a férfiakat.

AMELIA Ezt ugyan ne mondd! Enrique sokáig járt utánad, és tetszettél is neki.

MARTIRIO Csak pletyka volt. Egyszer hajnalig vártam az ablak mögött hálóingben, mert üzent, hogy eljön, és nem jött. Különben is mást vett el, mert gazdagabb volt.

AMELIA És csúnya, mint az ördög!

MARTIRIO Bánják is ők, ha csúnya. Mi kell nekik? A föld, az ökrök, meg egy engedelmes kutya, hogy etesse őket.

AMELIA Hjaj...

Magdalena jön be.

MAGDALENA Mit csináltok?...

MARTIRIO Hát csak itt vagyunk...

AMELIA És te?...

MAGDALENA Járkálok a szobákban. Sétálok egy kicsit. Megnéztem nagyanyánk régi hímzéseit, amiket annyira szerettünk kicsi korunkban. Azok boldogabb idők voltak...

MARTIRIO Isten tudja, mi minden nem történt akkor is!...

AMELIA *(Magdalenához)* Kibomlott a cipőfűződ...

MAGDALENA Bánom is én!

AMELIA Rálépsz, és elesel.

MAGDALENA Eggyel több vagy kevesebb, mit számít?

MARTIRIO Adela hol van?

MAGDALENA Nahát! Felvette a zöld ruháját, amiben a születésnapját akarja megünnepelni, kiment a baromfiudvarra, és elkezdett kiabálni: „Pipike, pi! Pipikék! Nézzetek!" Akkorát nevettem!

AMELIA Csak látta volna anyánk!

MAGDALENA Szegényke! Ő a legfiatalabb köztünk, és még remél. Legalább ő boldog lehetne!

Szünet. Angustias megy át a színen.

ANGUSTIAS Hány óra?

MAGDALENA Dél felé járhat.

ANGUSTIAS Már?

AMELIA Mindjárt elüti.

Angustias kimegy.

MAGDALENA *(csípősen)* Hallottátok már? *(Angustias után int a fejével.)*

AMELIA Nem.

MAGDALENA Ugyan!

MARTIRIO Nem tudom, miről beszélsz.

MAGDALENA Jobban tudjátok, mint én. Mindig összedugjátok a fejeteket. Hát... Pepe el Romano!

MARTIRIO Ah!

MAGDALENA *(utánozza)* Ah! Már az egész falu erről beszél! Pepe el Romano feleségül akarja venni Angustiast. Az éjjel is itt ólálkodott a ház körül, és azt hiszem, hamarosan elküldi a kérőit.

MARTIRIO Örülök neki. Rendes ember.

AMELIA Én is. Angustias derék feleség lesz.

MAGDALENA Hazudtok! Nem örül egyiktek sem!

MARTIRIO De Magdalena! Hogy mondhatsz ilyet?

MAGDALENA Ha Angustiast a szép szeméért akarná elvenni, én is

örülnék, de csak a pénzébe szerelmes. Magunk közt bevallhatjuk, hogy mindannyiunk közt ő ér a legkevesebbet.

MARTIRIO Ne beszélj így!

AMELIA Végtére is csak az igazat mondja!

MAGDALENA Pepe el Romano huszonöt éves, és a legjobb képű legény az egész környéken. Az volna természetes, ha téged kérne meg, Amelia, vagy Adelát, aki húszéves, nem pedig ezt a világcsúfját, hiszen ráadásul az orrából beszél.

MARTIRIO Talán éppen ezt szereti benne!

MAGDALENA Utállak, mikor ilyen álszent vagy!

MARTIRIO Uram Isten!

Adela lép be a kapu felől.

MAGDALENA No, megcsodáltak a kiscsibék?

ADELA Hát kinek mutassam magam?

AMELIA Csak anyánk meg ne lásson, mert kitépi a hajad.

ADELA Alig vártam, hogy fölvehessem ezt a ruhát. Mintha rám öntötték volna. Ilyen szépet még sose varrtál, Magdalena.

MAGDALENA És a kiscsibék mit szóltak hozzá?

ADELA Megajándékoztak néhány bolhával, a bolhák meg összecsípték a lábam szárát.

Nevetnek.

MARTIRIO Legjobb lesz, ha feketére fested.

MAGDALENA Vagy még jobb, ha Angustiasnak adod nászajándékul. Férjhez megy Pepe el Romanóhoz.

ADELA *(Visszafojtott indulattal.)* De hiszen Pepe...

AMELIA Hát nem hallottad?

ADELA Nem.

MAGDALENA Most már tudod.

ADELA Lehetetlen... Hát ezért leskelődött a kapunál... *(szünet)* És az képes volna...

MAGDALENA Az? Mindenre...

Szünet.

MARTIRIO Min töröd a fejed, Adela?

ADELA Azon, hogy ez a gyász épp akkor szakadt rám, amikor a legkevésbé bírom elviselni.

MAGDALENA Majd te is megszokod.

ADELA *(Visszafojtott haragjában sírva fakad.)* Nem szokom meg! Nem akarok rabságban élni! Nem akarom, hogy elfonnyadjon a testem,

mint a tiétek, nem akarok szobában megaszalódni. Holnap újra felveszem a zöld ruhámat, és kimegyek az utcára! Ki akarok menni innen!

Belép a Szolgáló.

MAGDALENA *(parancsolóan)* Adela!

SZOLGÁLÓ Szegényke, hogy megviselte az apja halála! *(kimegy)*

MARTIRIO Hallgass!

AMELIA Mindnyájunknak egy a sorsa!

Adela lassan megnyugszik.

MAGDALENA Kis híja, hogy a szolgáló meg nem hallotta.

PONCIA *(besiet)* Pepe el Romano jön az utca végén!

Amelia, Martirio és Magdalena futva indulnak ki.

MAGDALENA Ezt megnézzük!

PONCIA *(Adelához)* Te nem mégy?

ADELA Engem nem érdekel.

PONCIA Ha befordul a sarkon, a te szobád ablakából látni a legjobban. No!

Adela rövid ideig még áll, aztán kisiet. Poncia tesz-vesz.

BERNARDA *(jön)* Átkozott örökség!

PONCIA Angustiasnak sok pénz jut!

BERNARDA Igen.

PONCIA És a többieknek jóval kevesebb.

BERNARDA Ezt már sokszor mondtad, de én egyszer se válaszoltam. Hagyj békén! *(Angustias jelenik meg kifestve, kezében zsebkendő.)* De Angustias!

ANGUSTIAS Tessék, anyám.

BERNARDA Hogy merted kikenni a képedet? S éppen az apád halála napján?

ANGUSTIAS Nem volt az apám. Vagy tán már elfeledte?

BERNARDA Többet köszönhetsz a húgaid apjának, mint a magadénak!

ANGUSTIAS Arról beszélhetnénk!

BERNARDA De még becsületből is, tisztességből! *(Megragadja Angustias karját.)*

ANGUSTIAS Anyám, engedjen!

BERNARDA Ki? Előbb le azzal a festékkel a képedről! Papagáj! A kis ártatlan! Te! *(Kitépi Angustias kezéből a zsebkendőt, és vadul letörli az arcát.)* Most mehetsz!

PONCIA Bernarda, ne gyötörd!

BERNARDA Lehet, hogy az anyám bolond, de én az eszemnél vagyok. Tudom, mi teszek.

A lányok beszaladnak.

MAGDALENA Mi történt?

BERNARDA Semmi.

MAGDALENA *(Angustiashoz)* Ha az örökség miatt civakodtok, hát tartsd meg az egészet, úgyis te vagy a leggazdagabb.

ANGUSTIAS Fogd be a szád!

BERNARDA *(Botjával üti a földet.)* Ne higgyétek, hogy a fejemre nőttök! Ebben a házban én parancsolok. Mindenben!

MARÍA JOSEFA *(A szolgálóval dulakodva belép.)* Bernarda, hol a nyakékem? Nem adok nektek semmit, se a gyűrűimet, se a fekete selyemruhámat. Mert egyiktek sem fog férjhez menni. Egyiktek sem!

BERNARDA *(A szolgálóhoz.)* Miért eresztetted be?

SZOLGÁLÓ *(reszketve)* Kiszökött.

MARÍA JOSEFA Kiszöktem, mert férjhez akarok menni! Férjhez akarok menni a tengerparton!

BERNARDA Hallgasson anyám!

MARÍA JOSEFA Nem hallgatok! Látni se akarom ezeket a vénlányokat! Majd megvesznek, hogy férjhez menjenek! De soha meg nem érik. Szétrohad a szívük. Vissza akarok menni a falumba! Bernarda, férfit akarok! Örömet akarok!

BERNARDA Zárjátok be!

A Szolgáló és Poncia megfogja az öregasszonyt.

MARÍA JOSEFA Engedj ki, Bernarda!

Együtt vonszolják kifelé az öregasszonyt.

MARÍA JOSEFA El akarok menni innen! Bernarda! Férjhez akarok menni a tengerparton! A tengerparton! Bernardaaaa! Engedj kiiii! Bernardaaaa!

Az öregasszonyt a helyére viszik. Bernarda is a helyére igyekszik. Amikor a nevét hallja, megáll, majd hirtelen leül a helyére. Csak az öregasszony kiáltozása hallatszik, majd csönd. A kép kimerevítődik. Szünet.

2. RÉSZ

A kimerevített kép felbomlik. Adela kimegy. Poncia be, kezében törlőrongy.

ANGUSTIAS Kiszabtam a harmadik lepedőt.
MARTIRIO Akkor ez most Ameliáé.
MAGDALENA Angustias, ne hímezzem bele Pepe kezdőbetűit?
ANGUSTIAS *(szárazon)* Nem kell.
MAGDALENA *(kikiabál)* Adela, nem jössz?
AMELIA Biztos az ágyán ábrándozik.
PONCIA Ennek a lánynak valami baja van. Riadt, nyugtalan, reszket, mint akinek gyík futott a melle közé.
MARTIRIO Az a baja, ami nekünk, se több, se kevesebb.
MAGDALENA Persze, kivéve Angustiast.
ANGUSTIAS Igen. Nekem semmi bajom. És ha valakinek nem tetszik, dögöljön meg.
AMELIA Hagyjátok abba.
MARTIRIO Az éjjel le se hunytam a szemem a hőségtől.
AMELIA Én sem.
PONCIA Még egy órakor is csak úgy tüzelt a föld. Felkeltem, hogy egy kis friss levegőt szippantsak. Angustias még ott állt az ablakában Pepével.
MAGDALENA *(gúnyosan)* Igazán, olyan későn? Hány órakor ment el?
AMELIA Lehetett fél kettő.
ANGUSTIAS Igen? És te honnan tudod?
AMELIA Hallottam a köhögését meg a kancája lépteit.
PONCIA De hiszen én négy óra tájban hallottam elmenni.
ANGUSTIAS Az nem ő volt.
PONCIA A nyakamat teszem rá.
MARTIRIO Nekem is úgy rémlik.
MAGDALENA Ej, de furcsa!
Szünet.
PONCIA Mondd csak, Angustias, mit mondott neked, amikor először lépett az ablakodhoz?
ANGUSTIAS Semmit. Mit mondhatott volna?
MARTIRIO Valahogy mégiscsak kell neki nyilatkoznia.
ANGUSTIAS Persze.
AMELIA És hogy mondta?
ANGUSTIAS Egyszerűen: tudod, hogy járok utánad, jóravaló, derék asszonyra van szükségem, s ha beleegyezel, hát te leszel a feleségem.
AMELIA Én a föld alá süllyedtem volna!
ANGUSTIAS Én is majd elsüllyedtem, de túl kell esni rajta.

PONCIA Mást nem mondott?

ANGUSTIAS Dehogynem, sok mindent.

MARTIRIO És te?

ANGUSTIAS Meg se mukkantam. Torkomban vert a szívem. Először maradtam éjjel egyedül egy férfival.

MAGDALENA Jóvágású legény.

ANGUSTIAS Megteszi.

PONCIA Á, ez csak úri népek között van így, hogy beszélnek, cseverésznek... Mikor az én uram először jött az ablakomhoz, hahaha...

AMELIA Mi történt?

PONCIA Koromsötét volt, de azért láttam, hogy jön. Odaáll, és azt mondja: „Jó estét." Egész testemet kiverte a verejték. Aztán még közelebb jött, mintha át akart volna bújni a rácson, és halkan odasúgta: „Gyere, hadd tapogassalak meg."

Mind nevetnek.

AMELIA *(Felkel, kikukkant.)* Jaj, azt hittem, hogy anyánk jön!

MAGDALENA Ellátta volna a bajunkat!

Tovább nevetnek.

AMELIA Pszt, halkabban! Meghallják!

PONCIA Később derék ember lett belőle. Egy hóbortja volt csak, amíg élt. Pintyőkéket nevelt.

MARTIRIO Igaz, hogy néha meg is verted?

PONCIA Meg én!

MAGDALENA Ha minden asszony ilyen volna!

PONCIA Hja, én anyátokhoz jártam iskolába. Egyszer, mikor megmukkant, sodrófával csaptam agyon minden pintyőkéjét.

Nevetnek.

MAGDALENA *(kikiabál)* Adela! Szívem! *(a többieknek)* Jaj, hogy ezt nem hallotta!

AMELIA Adela!

MAGDALENA Megyek, megnézem! *(kimegy)*

PONCIA Ez a kislány beteg.

MARTIRIO Csodálod? Alig alszik.

PONCIA Hát mit csinál?

MARTIRIO Hát tudom én, mit csinál?

PONCIA Jobban tudhatnád, mint én, hiszen csak egy fal választ el tőle.

Magdalena bejön Adelával.

MAGDALENA Mi van veled?

ADELA Mindenem fáj.

MARTIRIO *(ravaszul)* Rosszul aludtál az éjjel?

ADELA Dehogy.

MARTIRIO Hát akkor?

ADELA *(keményen)* Hagyj békén. Aludtam, nem aludtam, semmi közöd hozzá.

MARTIRIO De hiszen csak azért mondom, mert aggaszt.

ADELA Aggaszt? Bárcsak láthatatlan lehetnék, hogyha átmegyek a szobán, meg se kérdezhessétek, hova megyek!

SZOLGÁLÓ *(belép)* Bernarda azt üzeni, itt a csipkés ember.

A lányok – Adela kivételével – csivitelve ki, közben Martirio visszafordul, és élesen figyeli Adelát.

ADELA Mit bámulsz folyton? Ha akarod, neked adom a szemem, még csillog!

AMELIA *(kintről)* Martirio!

Martirio kimegy.

PONCIA Adela! Martirio a nővéred. Ráadásul ő szeret a legjobban.

ADELA Folyton a sarkamban van. Szusszanni se tudok tőle. És mindig csak: „Jaj, de kár, hogy ez a szép arc, de kár, hogy ez a szép test nem lesz senkié." Hát nem! Annak adom a testem, akinek akarom.

PONCIA *(Jelentősen, halkan.)* Pepe el Romanónak, ugye?... Igen?...

ADELA *(megütődve)* Mit beszélsz?

PONCIA Azt, Adela, amit mondtam.

ADELA Hallgass!

PONCIA *(hangosan)* Azt hiszed, nem látom?

ADELA Ne kiabálj!

PONCIA Verd ki a fejedből.

ADELA Mit láttál?

PONCIA Öregasszony a falon is átlát. Hol járkálsz éjjelente?

ADELA Vakulj meg.

PONCIA Amikor ilyesmi történik, mint itt, én csupa szem és fül vagyok. Miért álltál oda félmeztelenül a nyitott ablakba, miért gyújtottál világot, amikor Pepe másodszor jött a nénédhez.

ADELA Nem igaz.

PONCIA Ne légy már olyan, mint egy gyerek. Hagyd békén a nénédet, ha pedig tetszik neked Pepe el Romano, hát kibírod! *(Adela felsír.)* Különben is: ki mondja, hogy nem mehetsz hozzá? Ide hallgass: Angustias nővéred beteges. Tudom, amit tudok, megjósolom: az

első gyerek elviszi... És mit csinál akkor Pepe? Amit minden épeszű özvegyember: feleségül veszi a legcsinosabbat, a legfiatalabbat a családból, az pedig te vagy. Ebben bízz, vagy felejtsd el, de ne lázongj Isten törvénye ellen.

ADELA Hallgass!

PONCIA Nem hallgatok.

ADELA Süsd meg a tanácsaidat! Késő!

PONCIA Ezentúl úgy követlek, mint az árnyék.

ADELA Törődj a magad dolgával! Szaglászó, sunyi vénasszony! Nemcsak rajtad – egy cseléden –, hanem még anyámon is átgázolnék, hogy eloltsam a tüzet, ami a combjaimban futkos. Mit mondhatsz te rólam?

PONCIA Ne ingerelj, Adela, ne ingerelj, mert ha én egyszer kinyitom a számat, lesz itt olyan világosság, hogy még a harangokat is félreverik.

ADELA No, nyisd hát! Akkor se tudja senki gátját vetni, hogy megtörténjék, aminek meg kell történnie.

PONCIA Annyira szereted?

ADELA Annyira! Ha a szemébe nézek, mintha lassú kortyokban innám a vérét.

PONCIA *(Befogja a fülét.)* Nem hallgatlak tovább.

ADELA Pedig csak halld! Eddig féltem tőled, de most már én vagyok az erősebb.

Angustias lép be.

ANGUSTIAS Mit veszekedtek folyton?

PONCIA Hogyne pöröljek, mikor ebben a hőségben a boltba akar elszalajtani, mit tudom én, miért.

ANGUSTIAS Vettél nekem szagosvizet?

PONCIA A drágábbikból. Púdert is hoztam. Ott van a szobád asztalán.

Angustias kimegy.

ADELA És csitt!

PONCIA Majd meglátjuk.

Martirio, Amelia, Magdalena jön.

MAGDALENA *(Adelához)* Láttad a csipkéket?

AMELIA Amit Angustias kapott a nászlepedőjére, csodaszép.

ADELA *(Martirióhoz, aki néhány csipkét hoz.)* Hát ez?

MARTIRIO Az enyém, hálóingre.

ADELA *(Maró gúnnyal.)* Nagyon csinos leszel benne!

MARTIRIO *(élesen)* De ezt nem fogja látni más! Én nem mutogatom magam senkinek.

PONCIA Ki látna titeket hálóingben?

MARTIRIO *(Adelára néz, élesen.)* Néha talán mégis.

Távolról férfiak kórusa hallatszik. Magdalena az ablakhoz szalad.

KÓRUS *(Nagyon messze.)* Nyissatok ajtót, ablakot,
lányok, lányok, szép leányok,
kalaphoz rózsát adjatok,
ha arató köszönt rátok.

MAGDALENA *(A dal közben az ablaknál.)* Halljátok? A férfiak jönnek haza a munkából.

PONCIA *(Ő is az ablakhoz megy.)* Ők azok. Csak úgy árad belőlük az egyik szép dal a másik után.

A többi lány is az ablakhoz megy.

AMELIA Micsoda dal!

MARTIRIO *(vágyakozva)* Nyissatok ajtót, ablakot,
lányok, lányok, szép leányok...

ADELA *(szenvedélyesen)* Kalaphoz rózsát adjatok,
ha arató köszönt rátok.

PONCIA Most fordulnak be az utcasarkon.

ADELA Gyerünk, nézzük, meg őket a szobám ablakából.

PONCIA Jó lesz, ha nem nyitogatjátok az ablakot, mert ezek még benyomják, hogy a szemébe nézzenek annak, aki bámulja őket.

Adela, Magdalena nevetve kiszaladnak. Poncia fejcsóválva ki. Martirio leül egy székre, kezébe temeti arcát.

AMELIA *(Odamegy hozzá.)* Mi bajod?

MARTIRIO Rosszul lettem a hőségtől.

AMELIA Csak ez?

MARTIRIO Sóvárogva várom a novembert. Csak már véget érne ez a szűnni nem akaró nyár.

AMELIA Véget ér – visszatér.

MARTIRIO Az igaz. *(szünet)* Hány órakor aludtál el az éjjel?

AMELIA Magam sem tudom. Úgy alszom, mint a bunda. Miért?

MARTIRIO Csak. Mintha hangokat hallottam volna az udvaron.

AMELIA Igazán?

MARTIRIO Már jó késő volt.

AMELIA Nem béresek voltak?

MARTIRIO Azok csak hatkor jönnek.

AMELIA Talán kiszabadult valamelyik csikó.
MARTIRIO *(A foga között, kétértelműen.)* Az, az. Egy zabolátlan csikó.
AMELIA Szólni kéne.
MARTIRIO Nem, nem, ne szólj senkinek. Lehet, hogy csak képzelődtem.
AMELIA Lehet. *(Szünet, Amelia kifelé indul.)*
MARTIRIO Amelia...
AMELIA *(megáll)* Tessék.
MARTIRIO Semmi.
(Szünet.)
AMELIA Szóltál. Nem?
(Szünet.)
MARTIRIO Észre se vettem, csak kicsúszott a számon.
(Szünet.)
AMELIA Feküdj le egy kicsit.
ANGUSTIAS *(Dühösen beront, élesen rikácsol.)* Hová lett a Pepe képe a párnám alól? Melyikőtök vette el?
MARTIRIO Egyikünk sem.
AMELIA Ha Pepe maga volna a Szent Bertalan ezüstszobra, akkor se kellene.
ANGUSTIAS Hol a kép?
Poncia, Magdalena és Adela jön be.
ADELA Milyen kép?
ANGUSTIAS Közületek dugta el valaki!
MAGDALENA Nem szégyelled magad, ilyet állítani?
ANGUSTIAS A szobámban volt, és most nincs ott!
MARTIRIO Talán éjféltájban kiszökött az udvarra. Pepe szeret holdfényben sétálni.
ANGUSTIAS Nincs kedvem tréfálni! Elmondom neki, mihelyt jön.
PONCIA Azt már nem! Mert előkerül. *(Adelára néz.)*
ANGUSTIAS *(toporzékol)* Tudni akarom, kinél van!
ADELA *(Martirióra néz.)* Senkinél! Mindenkinél, csak nálam nem!
MARTIRIO *(élesen)* Ez igaz!
Belép Bernarda.
BERNARDA Mi ez a fölfordulás a házamban?!
ANGUSTIAS Elvitték a vőlegényem fényképét!
BERNARDA *(keményen)* Ki volt az?
ANGUSTIAS Ezek!
BERNARDA Melyik volt? *(csend)* Feleljetek! *(Csend. Ponciához)* Kutasd

át a szobákat, nézd meg az ágyakat! *(Poncia ki.)* Majd ráncbaszedlek én benneteket! *(Angustiashoz)* Bizonyos vagy benne?

ANGUSTIAS Bizonyos.

BERNARDA Mindenhol kerested?

ANGUSTIAS Igen, anyám.

Feszengve állnak. Zavart csend.

PONCIA *(Fényképpel a kezében be.)* Itt van.

Angustias odaszalad Ponciához, és féltékenyen kikapja kezéből a képet.

BERNARDA Hol volt?

PONCIA A...

BERNARDA Ki vele, bátran!

PONCIA *(zavartan)* Martirio párnája alatt.

BERNARDA *(Martirióhoz)* Igaz ez?

MARTIRIO Igaz.

BERNARDA *(Kezébe fogja a botját.)* Te alattomos, te alamuszi féreg!

MARTIRIO *(vadul)* Anyám, ne üssön meg!

BERNARDA *(Elindul feléje.)* Addig ütlek, ameddig jólesik!

MARTIRIO Ha tűröm! Hallja?

ANGUSTIAS *(Kettőjük közé ugrik.)* Anyám, kérem, ne bántsa!

BERNARDA Még sírni se tud!

MARTIRIO Nem fogok sírni a maga kedvéért.

BERNARDA Miért loptad el azt a fényképet?

MARTIRIO Nem tréfálhatom meg a nővéremet? Kell is nekem az a kép!

ADELA *(féltékenyen)* Ez nem tréfa volt, nem vagy te ilyen játékos kedvű! Valami feszíti a melled, mondd ki őszintén!

MARTIRIO Hallgass, ne kívánd, hogy beszéljek, mert ha én kinyitom a számat, még a fal is megreped szégyenében!

ADELA Rossz nyelvnek hazugság a köszörűje.

PONCIA Adela!

MAGDALENA Megőrültetek?

AMELIA Gonosz szavak mázsás köveivel dobálóztok.

MARTIRIO Mások sokkal rosszabbat is csinálnak!

BERNARDA Csend legyen! Éreztem, hogy közeleg a vihar, de nem hittem, hogy ilyen gyorsan kitör! Jaj, minden szavatokból úgy zuhog szívemre a gyűlölet, mint a kőzápor! De még nem száradt ki az erőm, akad itt még nektek öt vasbéklyó! *(Botjával a földre üt.)*

Ki innen!

A lányok ki, Poncia marad.

PONCIA Szólhatok?

BERNARDA Beszélj! Bánt, hogy hallottad. Idegennek nincs helye a családi körben.

PONCIA De ha láttam, hát láttam.

BERNARDA Angustiasnak férjhez kell menńie, de rögtön.

PONCIA Úgy van. Hogy eltávolítsuk innen.

BERNARDA Nem őt kell eltávolítani, hanem a férfit!

PONCIA Igaz, persze, a férfit. Jól gondolod.

BERNARDA Nem gondolom. Én parancsolok.

PONCIA *(Sokat sejtetően.)* És azt hiszed, hogy Pepe hajlandó lesz elmenni?

BERNARDA Mit forgatsz a fejedben? Megint figyelmeztetni akarsz valamire?

PONCIA Bernarda, csak annyit mondok: nyisd ki a szemed, hogy láss.

BERNARDA Hogy lássak – mit?

PONCIA Mindig okos asszony voltál. Száz mérföldről is megláttad, mi lakik az emberben. De a gyerekeid mégiscsak a gyerekeid. Most vak vagy. Bernarda, itt nagy események érlelődnek. Nem akarlak hibáztatni, de nem adtál elég szabadságot a lányaidnak!

BERNARDA *(Hirtelen és élesen ránéz.)*

PONCIA Jobb is lesz, ha nem avatkozom semmibe.

BERNARDA Úgy van, jobban teszed. Dolgozz és hallgass. Ez a cseléd kötelessége.

PONCIA De mégse tehetem. Nem gondolod, hogy Pepe mégis jobban illenék Martirióhoz, vagy... igen... vagy Adelához.

BERNARDA Nem gondolom.

PONCIA Adela, igen, ő volna az igazi, a Pepének való menyasszony.

BERNARDA Nem a mi kedvünkhöz igazodik a világ.

PONCIA De az igazi érzelmet bajosan tudja elfojtani az ember. Nemcsak én rosszallom, hogy Pepe Angustiasé legyen, a népek is így vélekednek...

BERNARDA Hát megint kibújt a szög a zsákból. Azért férkőzöl a közelembe, hogy lázálmokkal gyötörj. Nem vagyok kíváncsi a meséidre!

PONCIA *(Sértődötten elfordul, magának dünnyögi.)* Megáll az ember esze. Az ő korában. Az ember el se hinné, hogy Angustias ennyire

bolonduljon a vőlegényéért. *(Bernardához)* Tegnap beszélte a nagyobbik fiam, hogy reggel fél öt tájban, amikor kihajtotta az ökröket, még mindig együtt duruzsoltak.

BERNARDA Fél ötkor!...

Angustias lép be, mintha hallgatózott volna.

ANGUSTIAS Hazugság!

PONCIA Nekem így mondták.

BERNARDA *(Angustiashoz)* Beszélj!

ANGUSTIAS Pepe több mint egy hete éjfél után egy órakor elmegy. Verjen meg az Isten, ha hazudok.

MARTIRIO *(belép)* Én is négykor hallottam elmenni.

BERNARDA Láttad is a saját szemeddel?

MARTIRIO Nem akartam kihajolni. Ugye, a sikátorra nyíló ablaknál beszélgettetek?

ANGUSTIAS Én a hálószobám ablakában szoktam beszélgetni.

Megjelenik Adela.

MARTIRIO Hát akkor...

BERNARDA De hát mi történik itt?...

PONCIA Igyekezz megtudni! De annyi igaz, hogy hajnali négykor Pepe még a te házad egyik ablakrácsa előtt álldogált.

BERNARDA Bizonyos vagy benne?

PONCIA Bizonyos csak a halál.

ADELA Anyám, ne hallgasson rá! A vesztünkre tör!...

BERNARDA Megtudom én az igazságot! Ha a falu népe meg akar rágalmazni, bennem kősziklába botlik. Erről egy szót se többet!

ANGUSTIAS Nekem jogom van megtudni az igazat.

BERNARDA Neked egyre van jogod: engedelmeskedni. *(Ponciához)* Te meg törődj a háztartással. Ebben a házban egy lépést sem tehettek a tudtom nélkül.

SZOLGÁLÓ *(belép)* Nagy csődület van a faluvégen. Mindenki a kapuk elé tódul.

BERNARDA *(Ponciához)* Eredj, tudd meg mi történt! *(Poncia és a Szolgáló kiszalad, a többi lány is indulna.)* Hová mentek? Ablakban bámészkodni, gyászt megtörni? Takarodjatok a szobátokba!

A lányok kimennek, Bernarda is kimegy velük. Martirio és Adela megállnak az ajtóban.

MARTIRIO Köszönd a jósorsnak, hogy meg nem szólaltam.

ADELA Akkor én is beszéltem volna.

MARTIRIO Ugyan mit?... A szándék még nem tett.
ADELA Az nyer, aki mer, és aki idejében mer. Te akartál, de nem mertél.
MARTIRIO Te se folytatod sokáig.
ADELA Az enyém lesz, egészen!
MARTIRIO Véget vetek én a te ölelkezéseidnek!
ADELA *(könyörögve)* Martirio, könyörülj!
MARTIRIO Soha!
ADELA A házába akar vinni!
MARTIRIO Láttam, amikor megölelt!
ADELA Nem akartam, de mintha az ár sodort volna el.

Poncia kiáltozása már kintről hallatszik. A hangra belép Bernarda, és visszaszalad a három lány is.

PONCIA *(belép)* Bernarda! Bernarda!
BERNARDA Mi történt?
PONCIA Librada hajadon lányának fia született, nem tudni, kitől!
ADELA Fia?...
PONCIA És hogy a szégyenét elrejtse, megölte, és eltemette a kövek alá, de a kutyák kikaparták, és odatették az ajtaja elé. Most meg akarják ölni a lányt. Vonszolják végig az utcán, csak úgy özönlenek az emberek... Ordítanak, szinte reng belé a vidék...
BERNARDA Csak jöjjenek, csak jöjjenek. Jöjjenek mind, és verjék agyon!
ADELA Nem, nem. Ne öljék meg! *(Az ablakhoz rohan.)*
MARTIRIO De igen, és menjünk mi is! *(Elindul az ablak felé.)*
ADELA *(kikiált)* Engedjék szabadon! *(Visszafordul, megállítja Martiriót.)* Ne menjetek oda!
MARTIRIO *(Adela arcába.)* Aki vétkezett, fizessen!
BERNARDA *(Elindul az ablak felé.)* Fizessen, aki lábbal tiporja a tisztességet! *(Kifelé kiabál az ablakon.)* Végezzetek vele! Izzó parazsat tegyetek a vétke helyére!

Közben a lányok és Poncia is az ablakhoz tódulnak. Adela egyedül marad középen.

ADELA *(Hasára teszi a kezét, térdre rogy.)* Nem! Nem!
BERNARDA *(Üvöltve kifelé.)* Öljétek meg! Öljétek meg!

Süket csönd. A kép kimerevítődik.

Szünet.

3. RÉSZ

Kintről dörgedelmes csattanás hallatszik. A kitartott kép felbomlik. A Szolgáló be.

AMELIA Mi volt ez?

SZOLGÁLÓ A béresek bezárták a csődört, az döngeti a falat.

BERNARDA *(A Szolgálónak.)* Kössetek béklyót a lábára, és engedjétek ki az udvarra. *(halkabban)* Biztosan üzekedni akar. *(leül)*

Újabb csattanás.

AMELIA Jézusom!

MAGDALENA Még a szívem is elszorult.

BERNARDA *(Haragosan felkel.)* A falnak beszél itt az ember?... *(A kinti béresekhez.)* Csapjátok ki, hadd henteregjen a szalmában! *(magának)* Hjaj, micsoda élet!...

PONCIA Küszködsz, mint egy férfi.

BERNARDA Bizony.

MAGDALENA Mutasd a jegygyűrűdet, Angustias!

AMELIA Pepe elküldte már?

ANGUSTIAS El. Nézzétek!

Mindnyájan Angustias köré sereglenek.

PONCIA Gyönyörű. Három gyöngy. Az én időmben a gyöngy könnyet jelentett.

ANGUSTIAS Á, azóta másképpen van.

ADELA Nem hiszem. Az ilyesmi mindig ugyanazt jelenti.

BERNARDA Gyöngy vagy nem gyöngy, az élet olyan, amilyenné teszik.

MARTIRIO Vagy ahogy Isten rendeli.

Szünet.

ADELA Kimegyek egy kicsit a kapuba levegőzni. Egészen elpilledtem.

AMELIA Megyek veled.

MARTIRIO Én is.

ADELA *(Visszafojtott gyűlölettel.)* Senki sem fog ellopni.

AMELIA Éjszaka nem illik egyedül járni.

A három lány kimegy a kapuhoz.

PONCIA *(A Szolgálóhoz.)* Na, vessük meg az ágyakat!

Poncia és a Szolgáló ki. Közben Magdalena leül a sámlira, Angustias pedig Bernarda mellé egy székre.

BERNARDA *(Angustiashoz)* Még mindig nem beszélsz Martirio húgoddal? Mondtam már, hogy az a fényképhistória tréfa volt. Felejtsd el.

ANGUSTIAS Tudja, anyám, hogy ő nem szeret engem.

BERNARDA Gondoljon, amit akar. A szíveteket nem tudom megváltoztatni, de azt akarom, hogy az arcotok derült legyen, s a családi béke töretlen. Megértetted?

ANGUSTIAS Meg.
BERNARDA Nahát akkor.
MAGDALENA *(félálomban)* Fél lábbal már úgyis kint vagy a házból... *(elalszik)*
ANGUSTIAS Bár már kint volnék egészen!
BERNARDA Meddig beszélgettetek az éjjel?
ANGUSTIAS Fél egyig.
BERNARDA No és mit mond Pepe?
ANGUSTIAS Mintha szórakozott lenne. Hozzám beszél, de mintha folyton másutt járna az esze. Azt hiszem, sok mindent eltitkol előlem.
BERNARDA Ne firtasd. És ami a legfontosabb, sírni sose lásson.
ANGUSTIAS Boldognak kéne lennem, de nem vagyok.
BERNARDA Mindegy az. Ma éjjel jön?
ANGUSTIAS Nem, bement az anyjával a városba.
BERNARDA Akkor ma korán fekszünk. Magdalena!...
ANGUSTIAS Elaludt.
Belép Adela, Martirio és Amelia.
AMELIA Milyen sötét az éjszaka!
ADELA Nem látni tovább az orrunk hegyénél.
MARTIRIO Igazi tolvajnak való idő. Meg olyannak, akinek titkolnivalója van.
ADELA A csődör ott áll az udvar közepén. Hófehéren! Mint egy bálvány. Betölti az egész sötétséget.
AMELIA *(Közben Magdalena mellé guggol.)* Igazán félelmetes. Mint valami látomás.
ADELA Öklömnyi csillagok vannak az égen.
MARTIRIO *(Adela felé int a fejével.)* Ez meg úgy bámulta, hogy majd kifordult a nyaka.
ADELA Te nem szereted a csillagokat?
MARTIRIO Engem nem érdekel, ami a háztető felett van. Elég nekem, ami alatta történik.
ADELA Rád vall.
BERNARDA Ne veszekedjetek!
ANGUSTIAS Jó éjszakát.
ADELA Lefekszel?
ANGUSTIAS Le, ma éjjel nem jön el Pepe. *(kimegy)*
ADELA Anyám... Miért mondják, ha lefut egy csillag:

Áldd meg, kedves Szent Borbála,
ami az égre van írva,
szenteltvízzel szent papírra?

BERNARDA Sokat tudtak a régiek, amit mi már elfeledtünk.

AMELIA Én még a szemem is behunyom, hogy ne lássak hulló csillagot.

ADELA Én nem. Úgy szeretem nézni, amint ragyogva, szikrázva végigfut az égen...

MARTIRIO Ugyan! Nem a csillagokba van írva a mi sorsunk.

BERNARDA És jobb nem is gondolni rá!

ADELA *(Kinéz az ablakon.)* Micsoda tündöklő éjszaka!... Szeretnék sokáig fennmaradni, magamba szívni a mezők hűvös illatát.

BERNARDA Tessék !efeküdni. Magdalena!

AMELIA Az első álmát alussza...

BERNARDA Magdalena!

MAGDALENA *(morcosan)* Hagyjatok békén!

BERNARDA Ágyba!

MAGDALENA *(rosszkedvűen)* Sosem hagytok nyugodni!... *(kimegy)*

AMELIA Jó éjszakát. *(kimegy)*

BERNARDA Menjetek ti is.

MARTIRIO Hogy lehet, hogy épppen ma éjjel nem jön Angustias vőlegénye?

BERNARDA Elutazott.

MARTIRIO *(Adelára néz.)* Ó!

ADELA Hát akkor jó éjszakát.

Adela is kimegy. Martirio vár néhány pillanatot, aztán ki.

PONCIA *(bejön)* Még itt vagy?

BERNARDA Élvezem a csendet, és sehol se látom azt, ami szerinted itt érlelődik.

PONCIA Szemre – nem történik semmi. Ez igaz. De se te, se más nem tudja, mi lakik a szívükben.

BERNARDA Az én lányaimnak nyugodt az álma.

PONCIA Te vagy az anyjuk, ez a te gondod. Nekem elég gond az is, hogy ellássam a házat.

BERNARDA Újabban nagyon szűkszavú lettél.

PONCIA Végzem a dolgom, és kész.

BERNARDA Mert nincs, amibe beleköss.

PONCIA Többet hallgatok el én így is, mint hinnéd.

BERNARDA Látja-e még a fiad Pepét négy órakor az ablaknál? Pletykáznak-e még a szomszédok erről a házról?

PONCIA Már nem mondanak semmit.

BERNARDA Mert nincs mit. Hála az én nyitott szememnek.

PONCIA Nem akarok beszélni, mert félek a haragodtól. De ne bízz olyan nagyon magadban.

BERNARDA Jobban már nem is bízhatok!

PONCIA Derült égből is jöhet villámcsapás.

BERNARDA Itt nem történik semmi. Fel vagyok én vértezve minden ellen, amire te célzol.

PONCIA Jó neked.

BERNARDA Úgy bizony!

SZOLGÁLÓ *(bejön)* Elmosogattam. Parancsol még valamit?

BERNARDA *(feláll)* Semmit. Lefekszem.

PONCIA Hánykor keltsünk?

BERNARDA Ne keltsetek. Ma éjjel kialszom magam. *(kimegy)*

PONCIA Aki nem bír a tengerrel, hátat fordít neki, hogy ne lássa.

SZOLGÁLÓ *(Leül Bernarda helyére.)* Nagy gőgjében saját magát vakítja el.

PONCIA Én már nem tehetek semmit. Érzed ezt a csendet? Pedig minden szobában vihar dúl. Ha kitör, mindannyiunkat elsöpör.

SZOLGÁLÓ Bernarda azt hiszi, senki se bír vele. És nem tudja, mekkora erő egy férfi magányos nők között.

PONCIA Ebben nemcsak Pepe el Romano a hibás. A férfi férfi.

SZOLGÁLÓ Azt mondják, beszélt Adelával, nem is egyszer.

PONCIA Beszélt. *(Közelebb húzza a székét. Halkan.)* Meg más is volt.

SZOLGÁLÓ Nem tudom, mi lesz itt.

PONCIA Adela mindenre elszánta magát, a többi meg éjjel-nappal figyeli.

SZOLGÁLÓ Martirio is?

Rendezkedni kezdenek, egymásra rakják a székeket.

PONCIA Az a leggonoszabb. Már tudja, hogy Pepe nem lesz az övé. Legszívesebben megfojtana mindenkit, az egész világot, csak két marokra kaphatná.

SZOLGÁLÓ Mert gonoszak!

PONCIA Csak nők, férfi nélkül, ennyi az egész.

Kutyaugatás hallatszik.

PONCIA Pszt! *(hallgatózik)*

SZOLGÁLÓ Mi történt?

PONCIA Ugatnak a kutyák.
SZOLGÁLÓ Talán valaki bejött a kapun.
Adela jön, fehér alsószoknyában.
PONCIA Te még nem feküdtél le?
ADELA Felébredtem, megszomjaztam. És ti? Nem mentek aludni?
SZOLGÁLÓ Már megyünk.
Adela kimegy. Veszettül felugatnak a kutyák.
PONCIA Gyerünk, megszolgáltuk a pihenést.
SZOLGÁLÓ Megvesztek ezek a kutyák?
PONCIA Nem fogunk aludni miattuk. *(kimennek)*
A szín üres. María Josefa jön egy babával a karján.
MARÍA JOSEFA Kis babukám, kicsi gyermek,
kimegyünk a tengerpartra.
Ajtajában ül a hangya,
megetetlek, megszoptatlak.
Bernarda,
leopárd az arca,
Magdalena,
az arca hiéna.
Kisbabukám,
te sem alszol, én sem alszom,
magától nyílik az ajtó...
(Kimegy a kapuhoz.)
Belép Adela, lopva körülnéz, majd eltűnik a kapunál. Kisvártatva Martirio jelenik meg, lesben áll. Szemben vele a kapu felől jön María Josefa.
MARTIRIO Nagyanya, hová megy?
MARÍA JOSEFA Kinyitod nekem az ajtót? Ki vagy te?
MARTIRIO Hogy kerül ide?
MARÍA JOSEFA Megszöktem. Te ki vagy?
MARTIRIO Menjen lefeküdni!
MARÍA JOSEFA Te Martirio vagy, már látlak. Martirio, mártírarcú. És neked mikor lesz gyereked? Látod, nekem ez van.
MARTIRIO Honnan szedte ezt a babát?
MARÍA JOSEFA Tudom, hogy csak egy baba. De jobb, ha az embernek legalább egy babája van, mintha semmije sincs. *(Kiabálni kezd.)* Bernarda, leopárd az arca! Magdalena, az arca hiéna!
MARTIRIO Ne kiabáljon!

MARÍA JOSEFA Igaz. Minden olyan sötét. Azt hiszed, hogy amiért ősz a hajam, nem lehet kisbabám? Pedig igen! Ennek a gyereknek fehér lesz a haja, olyan lesz a haja, mint a hó. Olyanok leszünk, mint a habok. Aztán majd leülünk, fehér tarajunkkal, és mi leszünk a tajték. Miért nincs itt fehér tajték? Itt csak csupa gyászfátyol van!

MARTIRIO Hallgasson! Hallgasson!

MARÍA JOSEFA Mennem kell. Csak félek, hogy megharapnak a kutyák. Pepe el Romano óriás. Mind szerelmesek vagytok bele. De ő fel fog falni benneteket, mert ti búzaszemek vagytok! Nem, nem búzaszemek, nyelvetlen békák!

MARTIRIO Jól van, menjen már lefeküdni. *(Tolja kifelé.)*

MARÍA JOSEFA Megyek, de aztán majd kinyitod nekem a kaput? Ugye!?...

MARTIRIO Ki, ki!

MARÍA JOSEFA *(sírva)* Kis babukám, kicsi gyermek, kimegyünk a tengerpartra... *(Visszamegy a szobájába.)*
Martirio az udvarra vezető ajtó felé indul. Ott habozva megáll, de aztán még két lépést tesz.

MARTIRIO *(halkan)* Adela! *(Szünet. Egészen az ajtóig megy, és hangosan szól.)* Adela!

ADELA *(Megjelenik, kócos.)* Mit akarsz?

MARTIRIO Hagyd ott azt az embert!

ADELA Ki vagy te, hogy parancsolni mersz nekem?

MARTIRIO Az a hely nem tisztességes lánynak való.

ADELA De szeretnéd elfoglalni!

MARTIRIO *(hangosan)* Itt az ideje, hogy beszéljek. Ez így nem mehet tovább.

ADELA Ez csak a kezdet. Ebben a házban a halált láttam, hát kitörtem megkeresni azt, ami az enyém, és csakis az enyém.

MARTIRIO Az a szívtelen nem érted jött. Te csak az útjába álltál.

ADELA A pénz hozta ide. De a szeme rajtam akadt meg.

MARTIRIO Nem engedem, hogy elrabold tőle. Angustiast fogja feleségül venni.

ADELA Tudod te, jobban, mint én, hogy nem szereti.

MARTIRIO Tudom.

ADELA Tudod, mert láttad, hogy engem szeret.

MARTIRIO *(Reményét vesztve.)* Tudom.

ADELA *(Közelebb megy hozzá.)* Engem szeret, engem szeret!

MARTIRIO Vágj kést belém, de ne mondd ezt többet!

ADELA Ezért akarod megakadályozni, hogy elmenjek vele. Mit bánod, ha azt öleli, akit nem szeret! De ha engem ölel, abba belepusztulsz, mert te is szereted! Szereted!

MARTIRIO Igen! Kimondom nyíltan, kertelés nélkül. Igen! Szeretem!

ADELA *(Vadul átöleli.)* Martirio, Martirio! Én nem tehetek róla!

MARTIRIO Ne ölelj meg! Nem fogsz ellágyítani! Nem nézlek többé húgomnak, csak úgy nézlek, mint egyik nő a másikat! *(Elöki magától.)*

ADELA Akkor itt már nincs segítség. Pusztuljon, akinek pusztulnia kell. Pepe el Romano az enyém. Amióta megkóstoltam a csókja ízét, elviselhetetlennek érzem ezt a borzalmas házat!

MARTIRIO Hallgass!

ADELA Úgy, úgy! *(halkan)* Gyerünk aludni. Vegye csak feleségül Angustiast. Nem törődöm vele. De én elmegyek egy magányos kis kunyhóba, ahová akkor jön, amikor csak elhozza a szíve.

MARTIRIO Amíg vér folyik az ereimben, ebből nem lesz semmi!

ADELA A kisujjamban is több az erő, mint benned.

MARTIRIO Ne ingerelj!

ADELA Azt tanultuk, hogy szeressük a testvéreinket. De engem nagyon magamra hagyhatott Isten ebben a sötétségben, mert úgy nézlek, mintha még soha nem láttalak volna.

Füttyszót hallani. Adela futna az ajtó felé, de Martirio eléje áll.

MARTIRIO Hová mégy?

ADELA Félre az ajtóból!

MARTIRIO Menj ki, ha tudsz!

ADELA Félre innen!

Dulakodnak.

MARTIRIO *(kiáltva)* Anyám, anyám!

BERNARDA *(megjelenik)* Csend legyen, csend legyen! Én nyomorult, hogy nem akad mennykő a kezembe!

MARTIRIO Vele volt. Nézze az alsószoknyáját, csupa szalma!

BERNARDA *(Dühöngve rohan Adela felé.)* Szalmán szajhák henteregnek!

ADELA *(Szembeszáll vele.)* Itt vége ennek a börtönhangnak! *(Kitépi a botot anyja kezéből, földhöz csapja.)* Ezt teszem a zsarnok botjával. Egy lépést se tovább, anyám! Nekem nem parancsol más, csak Pepe!

MAGDALENA *(bejön)* Adela!

Poncia és Angustias jön be.

ADELA Én vagyok az asszonya. *(Angustiashoz)* Tudd meg, és eredj az udvarra, mondd meg neki, ebben az egész házban ő az úr. Ott kint van, és úgy liheg, mint egy oroszlán.

ANGUSTIAS *(hátratántorodik)* Istenem!

BERNARDA A puskát!... Hol a puska?!...

Futva kimegy, Martirio mögötte szalad.

ADELA *(Kifelé indul.)* Senki nem bír velem!

ANGUSTIAS *(lefogja)* Itt maradsz! Hiába ujjong a véred! Tolvaj! Házunk szégyene!

Kint lövés dörren.

BERNARDA *(bejön)* Most már mehetsz. Keresd, ha mered.

MARTIRIO *(belép)* Pepe el Romanónak vége!

ADELA Pepe, Istenem, Pepe! *(Kirohan a szobájába.)*

PONCIA Megöltétek?!...

MARTIRIO Nem. Elvágtatott a kancáján.

BERNARDA Elhibáztam. Asszony nem tud célozni.

MAGDALENA *(Martirióhoz)* Miért mondtad hát?...

MARTIRIO *(Adela szobája felé int a fejével.)* Miatta! Akár egy vérfolyót is rázúdítottam volna Adela fejére!

PONCIA *(Hátrébb lép.)* Átkozott!

MAGDALENA *(Hátrébb lép, elfordul.)* Boszorkány!

BERNARDA Jobb ez így!

(Zaj hallatszik Adela szobája felől.)

Adela! Adela!

PONCIA *(Az ajtónál.)* Nyisd ki!

BERNARDA Nyisd ki! Ne hidd, hogy a fal megvéd a gyalázattól!

SZOLGÁLÓ *(belép)* Felébredtek a szomszédok.

BERNARDA *(Adela ajtajához lép, morgásszerűen mondja.)* Nyisd ki, vagy betöröm az ajtót.

(Szünet. Minden csendes.)

Adela! *(Visszalép az ajtóból.)* Törjétek be.

(Poncia mozdul, megáll az ajtó előtt kifelé fordulva. Kintről néhány dobbanás, majd csattanás hallatszik. Poncia hörgésszerűen felsikolt.)

Mi az?!

PONCIA *(visszafordul)* Jaj! Őrizz meg, Uram, az ilyen haláltól!

A lányok visszahőkölnek, a Szolgáló keresztet vet.

BERNARDA *(előrelép)* Adela!

PONCIA *(Elé tartja a kezét.)* Ne menj be!

BERNARDA *(Néhány pillanatig meredten néz befelé, aztán hátratántorodik.)* Nem. *(A lányokra néz.)* Nem én voltam! *(A kapuhoz indul.)*

Pepe, te ott menekülsz a sötét fasorban, míg egy nap téged is utol nem ér a végzet. *(visszafordul)* Vágjátok le! És öltöztessétek fehérbe! Az én lányom szűzen halt meg!

(A nővérek moccannak, mintha szólni akarnának.)

Egy szót se! Hajnalban húzassátok meg a harangokat. Kettőt harangozzanak neki.

MARTIRIO Ezerszer is boldog volt, mert az övé lehetett.

BERNARDA És nem akarok zokogást. *(Martirio felé indul.)* Szemtől szembe kell nézni a halállal. *(Martiriónak)* Csend legyen! *(Angustias felé megy.)* Hallgassatok, ha mondom! *(Amelia felé indul.)* Akkor sírj, ha egyedül maradsz. *(Magdalenának)* Elmerülünk mindnyájan a gyász tengerében. *(Középre jön, magának.)* Ő, Bernarda Alba legkisebb lánya, szűzen halt meg. Hallottátok? *(Zokogás hallatszik.)* Csend! Csend, ha mondom! *(Még egy hüppögés.)* Csend!

Kékes, tompa fény borul a játéktérre. A teljes csendet a megszólaló metronóm hangja töri meg. A nők dermedten állnak. A kép kimerevítődik.

A két kisfiú a nyitott kapun át beóvakodik a házba. A metronóm ütésének ritmusára körbejárnak a nők között, mint valami panoptikumban. Körbejárják a szobrokat, belenéznek az arcukba. Miután körbeértek, a metronóm ütésére kimennek. Amikor már nem látni őket, a metronóm váratlanul megáll.

CSEND.

VÉGE

A CÍMVÁLTOZÁSRÓL ÉS EGYEBEKRŐL...

Magyarázatok és tanácsok a leendő rendezőnek

Ez a játék is arról szól, amiről Lorca drámája, a Bernarda Alba háza: a bezártság és a szabadság, a konvenciók és a szabad érzelmek egymásnak feszüléséről. Akkor minek a címmódosítás? (A módosított címként szolgáló kifejezés egyébként Bernarda utolsó monológjából való.) Nos, azért, mert ez az adaptáció lényegesen rövidebb a jó háromórás eredetinél. Mindössze 45 perc kell hozzá, hogy eljátszhassuk. Ez körülbelül az az időmennyiség, amelyet egy diákszínpad még meg tud tölteni feszültséggel, s energiája, jelenléte kitart a darab végéig. Ez a prózai oka tehát a cím- és szövegmódosításnak. Egyébként a szöveg mindvégig Lorca-szöveg, csupán egyetlen helyen vált szükségessé egy semleges mondat beírása: „PONCIA: Na vessük meg az ágyakat!", a 3. rész elején – azért, hogy a két szolgálót ki lehessen vinni a színről.

A szövegrövidítés okát, a játszhatóságot már ismerjük, de talán nem lesz haszontalan megismerkedni a rövidítés során követett elvekkel sem. A dramaturgiai munka során következetesen a drámai cselekményelemekre fordítottam figyelmet, s kisebb hangsúlyt kapott az eredeti mű líraisága, a megszólaló szereplők szinte költői nyelvezete. Ennek következtében a drámai történések felgyorsultak, menetük sokkal erőteljesebben haladt a végzetszerűség irányába.

Fölvetheti valaki – joggal –, hogy ezzel a beavatkozással a lorcai dráma savát-borsát tüntettem el. Hadd nyugtassam meg, hogy az nem veszett el teljesen. Csak éppen fontos dramaturgiai funkciót kapott azzal, hogy csupán Adelának engedélyeztem a metaforikus, lirizált szóhasználatot. Ezáltal is megerősítődött Adela különleges helyzete a családban: csak ő képes arra, hogy kitörjön a mindennapok bénító megszokásából, csak ő mer szembeszállni a tradíciók embertelenségével, mert különös látásmódján keresztül belülről is hitelesen hordozza az érzelmek szabadságába vetett hitét. Mindössze egy ember van még, aki szinte teljes egészében képekben beszél: a szenilis María Josefa, de hát ő tulajdonképpen Adela „rezonőre", természetes szövetségese. Sorsa – Adeláé mellett – a konvenciókból való kitörési kísérlet másik lehetséges végpontját mutatja föl.

A másik jelentős dramaturgiai módosítás a két kisfiú szerepeltetése a darab elején és végén. Első megjelenésük reális szituációként értelmezhető, a záróképben való részvételük viszont már jelképes szinten mozog. A darab kezdetén kihasználnak egy sosem volt lehetőséget: ők, Bernarda két béresének fiai, eddig még sose tehették be lábukat a gazda házába. Most itt a kiváló alkalom – mindenki a temetésen –, hogy szemügyre vegyék ezt a titokzatos birodalmat. Ezért óvakodnak hát be a házba, ahonnan aztán María Josefa kétségbeesett üvöltése kergeti ki őket.

A darab végén élettelen viaszbábuk panoptikumába lépnek be. A bábuk arra vannak ítélve, hogy további nyolc évüket dermedt mozdulatlanságban töltsék el, s csak utána reménykedhetnek abban (ha egyáltalán remélhetnek még), hogy eljön értük egy férfi. A tízéves forma kisfiúk az idő tájt lépnek majd a férfikorba. De vajon eljönnek-e értük?! Válasz nincs, csak a metronóm könyörtelenül egyhangú ketyegése hallik. Aztán csönd, a reménykedő reménytelenség csöndje.

Térjünk át néhány technikai jellegű kérdés megválaszolására.

A játéktér leírása a forgatókönyvben részletesen megtalálható. A megoldás miértjére hadd adjak indoklást! Az arénaszerűen körbezárt tér a nézők és a játszók számára is hallatlanul nagy feszültséget teremt: szinte fizikailag is megélhetővé válik számukra a bezártságélmény, amely egyébként a szereplőkben dúló lelki dráma egyik fontos eleme. Nagyban segíti tehát ez a megoldás a darab problematikájára való ráhangolódást!

A tér használatával kapcsolatban még néhány megjegyzés. A kapu (ill. az ezt jelző három szék) az első rész elején becsukódik, jelezve az udvarból való kilépés lehetetlenségét. A házból az udvarra ki lehet menni, ekkor ülnek le a szereplők a kapuként szolgáló székek valamelyikére. Amikor viszont a lányok vagy bármelyik szereplő a szobájukba mennek, akkor a 9 szék közül mindig a meghatározott helyükre ülnek le. Ha nincs kifejezetten „szobájukba el" szerzői utasítás, akkor olyan székre is ülhetnek, amely a legkedvezőbb helyen áll a következő jelenetbe való belépésük szempontjából. A kapu újra csak a harmadik rész vége felé nyílik ki, amikor Bernarda kirohan, hogy lelője Pepét.

A szükséges kellékekről megbízhatóan tájékoztat a szövegkönyv, de megnyugtatásul elmondom, hogy nincs sok belőlük.

A szereplők jelmezeiről: Bernardán fekete egész szoknya van, egyébként bottal jár. A lányok viselhetnek hosszú fekete aljat fehér blúzzal,

ám amikor a temetőből megérkeznek a darab elején, akkor a fehér blúzuk fölött hordjanak fekete vállkendőt. Csak Adelát látjuk egy-egy alkalommal más színű szoknyában: az első részben egy rövid ideig zöldben, majd a darab harmadik részének végén fehér alsószoknyában. Mivel a szereplők végig a színen vannak, a nyíltszíni átöltözés megoldható Adela esetében réteges öltözködéssel: alul végig rajta van a fehér alsószoknya, e fölött viseli a zöld szoknyát, a fölött pedig a feketét. (Nem kell aggódni, a zöld hamar lekerül róla, s aztán már csak a feketét veszi vissza.) Az átöltözés szinte észrevétlenné tehető, ha a fekete és a zöld szoknya ún. lepelszoknya. A szolgáló és Poncia szürke vagy sötétbarna hosszú szoknyát viselhetnek. María Josefa végig egy hosszú hálóingben és főkötőben játszik.

A kívülről érkező zajokról: célszerű, ha ezeket egy 4-5 főből álló fiúcsapat szolgáltatja.

Majd elfelejtettem a legfontosabb aggályt, amely e darab kiválasztásával kapcsolatban legelőször fel szokott merülni: hogyan játszhatnak el 15–18 éves diáklányok 30 meg 60 éves nőket? Tanúsíthatom, kitűnően. Az életkorbeli eltéréseknél ugyanis sokkal fontosabb a kamaszlányok mindennapi, a családban szinte megszokottá váló lázadássorozatainak és a Lorca-dráma problematikájának hasonlósága. Arról nem is szólva, hogy az Adelát játszó lány életkorban és a megtapasztalt élethelyzetek tekintetében is közeli rokonságban van a szerepével.

Szóval, félre az aggályokkal! Próbálják ki a játékot, s meglátják, ez a kérdés már nem is létezik!